

ÕPETAJATE EDASIHARIMISTÖÖ JA KOOLIUUENDUS EESTIS.

M. Käs.

Õpetajate edasiharimises ja kooliuuendusliikumises *Eestis* on seni juhtivat osa etendanud Eesti Õpetajate Liit, kes käesoleval aastal pühitseb oma 20.a. juubelit. Juba eesti õpetajaskonna organiseerimise algpäevil, 1917.a. võeti üheks Liidu ülesandeks - rajada "parimaile kasvatusteaduslikele aluseile" eesti kool, mida "juhiks vaba, hästi ettevalmistatud ja omas kutses alaliselt edasiarenev õpetajakond". Neid eesmärke ei ole E. Õ. L. kogu oma tegevuse kestel kunagi unustanud, kuigi nende poole püüdmisel on Liidul tulnud võidelda küllaltki suurte raskustega.

Õpetajate edasiharimistööd on arendatud 2 peamises suunas: 1) täiendada õpetajate teadmisi kooli õppeainete alal ja 2) tutvustada õpetajaid nende uuenduspedagoogiliste vooludega, mis juba enne Maailmasõda levisid Lääne-Euroopa ja Ameerika koolides ja veel hoogsamini hakkasid arenema sõja lõppedes.

Siinkohal peame aga kohe täie selgusega toonitama, et kuigi Eesti Õpetajate Liitu alguses koondusid eesti õpetajad

jad kõigist koolitüüpidest, kujunes olukord ometi nii, et E.Õ.Liidu poolt juhitud õpetajate edasiharimistööst võtsid innukalt osa päämiselt ainult algkooliõpetajad, mistõttu E.Õ. Liidu juhatusel edaspidises töökorralduses tuligi silmas pidada eeskätt algkooliõpetajate tarvidusi ja huviseid enesetäiendamise alal. Keskkooliõpetajate edasiharimises E. Õ. Liit ei ole teostanud peaaegu midagi nimetamisväärsset (kui mitte arvestada 2 gümnaasiumiõpetajate kongressi ajal, mil keskkooliõpetajad moodustasid algkooliõpetajatega veel ühise pere), sest sellest ei oldud huvitatud. Seepärast käsitlebki käesolev ülevaade õieti ainult a l g k o o l i õ p e t a j a t e edasiharimis- ja enesetäiendamistööd.

T ä i e n d u s k u r s u s e d . Tähtsaimaks nõudeks 1. õpetajate kongressil 1917.a. Tartus seati: "Kõigis algkoolides alaku õpetus 10. apr. s.a.emakeeles. Järgmisel õppeaastal alaku emakeelne õpetus tingimata kõigis kõrgemais algkoolides, progümnaasiumides ja, kus võimalik, ka keskkoolides."

Selle nõude teostamine, päälegi uute õppekavade alusel, mida koostati samal 1917.a., tõi õpetajaile uusi ülesandeid, milleks paljud õpetajad ei olnud ette valmistatud. Seminari haridusega või 1.aastastel pedagoogilistel kursustel omandatud kutsega õpetajaid oli küll kihelkonna- ja

ministeeriumikoolides, kuid valla- ehk külakoolides töötavate õpetajate hariduslik tase oli enamasti madalam. Seejärel võeti vastu samal kongressil ka otsus, et õpetajatele tuleb korraldada edasiharimise kursusi. Veneaegse kutsega õpetajate hariduse täiendamist pidas tarvilikuks ka haridusministeerium, kes aastail 1919-21 korraldas kohuslikke kursusi õpetajaile, kelleettevalmistust töötamiseks eesti algkoolis peeti puudulikuks. Hiljemini, 1929-30.a., kui teostus 6-klassiline algkool, pidid samuti haridusministeeriumi korraldusel teatavat liiki kutsega õpetajad end täiendama kursustel ja omandama õiguse õpetada algkooli kõigis klassides.

E. Õ. Liidu poolt korraldatavate täienduskursuste eesmärgiks oli aga, võimaldada õpetajaile nende endi vabalt soovil täiendada üksikuis õppeaineis ja nende metoodikas. 20 a. kestel on täienduskursusi korraldatud peaaegu kõigis õppeaineis, sagedaimini loomulikult eesti keeles, siis koduloos, mis tuli uue õppeainena eesti kooli ja tekitas (ning võib-olla tekitab nüüdki mõnel juhul) raskusi sisustamisel ja õigel metoodilisel käsitlusel; korduvalt on olnud ka täienduskursusi võimlemises jne. Kodumaa looduse tundma õppimist võimaldasid õpetajaile nn. e k s k u r - s i o o n i - j a a m a d , mis töötasid ajavahemikus

1925-31 viies kohas. Ekskursiooni-jaamad oma töökorraldusega, mis põhines rohkeil õppekäikudel "jaama" ümbrusse, kogutud esemete prepareerimisel ja läbitöötamisel, andsid suurepärasest oskust õpetajaile loodusloo õpetamiseks.

Päale E. Õ. L. poolt korraldatud täienduskursuste on neid korraldanud sageli ka haridusministeerium ja kohalikud õpetajate organisatsioonid oma liikmeile.

Täienduskursustega ühiseid eesmärgi taotlevad teataval määral ka ü l e r i i g i l l i s e d a i n e õ p e t a j a t e p ä e v a d e h k k o n g r e s s i d . Et kongresside kestus on tavaliselt 1 - 2 päeva, pole võimalik nende töökavva võtta üksikuid kitsama ulatusega, vastava õppeaine käsitleksse puutuvaid küsimusi, kuid neil kongressidel on suur tähtsus õpetuse põhisihtide ja -küsimuste selgitamiseks. Seepärast leiavadki aineõpetajate kongressid elavat poolehoidu õpetajaskonnas (viimasel eesti keele õpetajate kongressil 1936.a. Tallinnas töusis osavõtjate arv üle 900) ja nende töötulemusi tuleb kõrgelt hinnata õppekorralduse juhtimisel kaasaegse kasvatusteaduse, aga ka tegeliku elu nõuete kohaselt. Ses mõttes on kongressidel oma jagu tähtsust ka kooliuuendustöö edendamises.

E. Õ. Liit oma 20-aastase tegevuse kestusel on üldse korraldanud kongresse:

eesti keele õpetajaile - 5
matemaatika ja füüsika õpetajaile - 5
võimlemisõpetajaile - 4
ajaloo-õpetajaile - 3
käsitööõpetajaile - 3
loodusloo ja maateaduse õpetajaile - 2
laulmise ja muusika-õpetajaile - 2
usuõpetajaile - 1
joonistamisõpetajaile - 1

Pääle selle oli 2 gümnaasiumi-õpetajate kongressi ja 1 tööstusliku kutsehariduse kongress.

K o o l i u u e n d u s t ö ö e d e n d a m i n e on samuti kogu aeg olnud E. Õ. Liidu üheks tähtsaks ülesandeks; seega on kooliuuendusliikumine iseseisvas Eestis sama vana kui algkool ise. Vene kooli ja ta juhtivate asutiste kaudu ei pääsenud Vene ajal meie kodumaal töötavaisse koolidesse uusi pedagoogilisi voolusid. Ainult üksikud meie erksamad, avarama silmaringiga haridustegelased olid tol ajalgi teadlikud neis uuenduspüüetes kasvatus- ja õpetöös, mis aitasid koolil sammu pidada kiiresti areneva eluga.

Eesti organiseerunud õpetajaskonna juhtivad mehed tunnetasid küll juba eesti emakeelse kooli rajamisel, et meilegi kool peab püüdma teostada oma sisemises elus uuen-

dušpedagoogika nõudeid, kuid esimesil iseseisvusaastail ei saanud E. Õ. Liit tegelikult midagi olulisemat ettevõtta õpetajate tutvustamiseks kooliuuendustöö teooria ja praktikaga. Esiteks, tuli palju hoolt kanda selle eest, et rajada kindel alus emakeelsele koolile, sest üleminek vene koolist ja venekeelsest õpetusest omaale koolile oli väga järsk. Teiseks, alul ei leidunud meie koolitegelaste hulgas juhtivaid jõude kooliuuendustöö arendamiseks. Seepärast piirdus esialgu selgitav töö kooliuuendusküsimustes vastavate artiklite (enamasti tõlgete) avaldamisega "Kasvatuses", mis on kogu oma ilmumise aeg olnud ikka kooliuuendusliikumise teenistuses, ja mõningate metoodiliste raamatute (samuti tõlgete) kirjastamisega.

Kuid kõigest sellest oli siiski vähe, et eesti koolis saaks valitsevaks uus kasvatuslik vaim, et õppekoolist saaks t ö ö k o o l , nagu tol ajal üldiselt oli tarvilisel uue kooli iseloomustus. Alles 1922.a. võis E. Õ. Liit korraldada Tallinnas l. k a s v a t u s t e a d u s l i k u n ä d a l a üldteemal: " T ö ö k o o l i t e o o r i a j a p r a k t i k a ". Sellel nädalal esinesid lektoreina ainult välismaa, nimelt Saksa kasvatusteadlased ja pedagoogid, käsitledes ka üksikasjalisemalt ü l d õ p e t u s e põhimõtteid ja teostamise võimalusi. Ei saa ütelda,

et see kasvatusteaduslik nädal oleks töökooli ja üldõpetuse põhimõtted viinud laiemas ulatuses meie koolidesse, kuid igal juhul ta pani sügavamalt liikuma pedagoogilise mõtlemise õpetajaskonnas. Ja kui 3 aastat hiljem (1925.a.) E. Õ. Liit korraldas^{2.} (üleriigilise kasvatusteadusliku nädala Tallinnas töökooli põhimõtete käsitlemiseks, siis võisid kõik kavas ettenähtud ülesanded täita juba eesti koolimehed.

Päale nende kahe üleriigilise kasvatusteadusliku nädala korraldati aastail 1920-30 pedagoogilisi nädalaid ka mitmes maakonnalinna, kuid üldiselt arenes sel ajavahemikul kooliuuendustöö üsna pikkamisi ja päämiselt üldõpetuse teostamiseks. Seda ei tule siiski kahjatseda, sest aeglane edasisammumine võimaldas rajada uuendustööd kindlamale alusele ja vältida kahjulikke eksisamme ja sellele järgnevaid tagasipöördumisi, nagu neid on olnud näiteks Venemaa koolides.

Pöördelise tähtsusega eesti kooliuuendusliikumises on aasta 1930, mil E. Õ. Liit (haridusministeeriumi ainelisel toetusel) korraldas 12.-26. augustini Tallinnas k o o l i - u u e n d u s n ä d a l a ja üleriigilise k o o l i - u u e n d u s n ä i t u s e . Kooliuuendusnädala töökava oli pühendatud täieliselt uue kooli tööviisidele, mis tol ajal äratasid suurt tähelepanu pedagoogilises maailmas

mitte ainult Lääne-Euroopas, vaid ka meil - üldõpetus, individuaalne tööviis, dalton-plaan, Decroly-süsteem, testid, kooliaiad jne.

Tõuke nii ulatuslikuks ürituseks kooliuuendustöö propaganda ja selgituse eesmärgiga andis 1929.a. Taanis, Helsingöris peetud rahvusvaheline uue kasvatuse kongress, millest osa võtsid ka 3 eesti koolitegelast. Külalistena esines sel pedagoogilisel nädalal kasvatusteadlasi ja tegelikke koolimehi soomest (koolinõunik A. Salokannel), Inglismaalt, Saksamaalt, Austriast, Lätist. Kõik see tõstis ettevõtte tähtsust, nii et osavõtjate arv ületas 2000; s.t. peaaegu 2/3 eesti õpetajaid said siin ergutust kooliuuendustööks, kuuldes otse algallikaist sellest, kuidas areneb uuenduspedagoogikale rajatud koolitöö meil ja välismaal.

Tähtsaimaks uuenduslikuks tööviisiks, mida siis esmakordselt tutvustati eesti õpetajaile, oli kahtlemata individuaalne tööviis ja tööjuhatusete menetlus. Sellest kõnelesid A.J.Lynch, kes oma koolis Londonis teostas koguni dalton-plaani, ja nende ridade kirjutaja oma kogemuste põhjal Võru seminaris. Siit pääle algabki individuaalse tööviisi ja tööjuhatusete menetluse üsna kiire levimine eesti algkoolides, eriti aga

- 9 -

liitklassistes maa-algkoolides, sest just liitklassi töökorralduse ratsionaliseerimisel on tööjuhatustel suur tähtsus.

Kooliuuendusnäitusel väärisid kõige rohkem tähelepanu sisukad õpilastööd üldõpetuse põhimõttel (algkooli alamais klassides) ja brošüürtööd ^{töötajate} tööjuhatuste kasutamise tulemusena, samuti muud väljapanekud õpilaste isetegevuse viljana.

Pole kahtlust, et see kordaläinud kooliuuendusnädal ja koolinäitus avaldas suurt ergutavat mõju eesti õpetajaile ja tõi märgatavat aktiivsust kooliuuendustöösse. Kuid ped. nädala korraldajale, E.Õ.Liidule oli ka selge, et siit saadud ergutusest ja selgitusest ei piisa veel kaugeltki selleks, et kooliuuendust kavakindlalt teostada.

Järgmisel, 1931.a. jätkus selgitustöö 4 pedagoogilistel nädalail 4 kohas. Siin toimus töö peamiselt praktiliselt, rohkete näite- ja harjutustundide abil, sest osavõtjate arv oli tublisti piiratud (40-50 inimest). Loomulikult võis E.Õ.Liit teostada sellist kooliuuenduslikku edasiharimistööd suurema toetuse abil haridusministeeriumilt.] Ka 2 järgmisel aastal edenes kooliuuendustöö selgitamine pedagoogiliste nädalate kaudu jõudsasti. 1933.a. korraldas haridusministeerium oma algatusel kooliuuenduslikud nädalad Tartus (siin ka 1932.a.) ja Tallinnas, kuid ei keelanud toetust ka

E.Õ.Liidule samasuguste nädalate korraldamiseks (Valgas, Kuressaares). See on ka vähe seid juhtumeid meie kooli ajaloos, et haridusministeerium on aktiivselt edendanud kooli uuendustööd.

Juba järgmisel 1934.a. tuli järsk pööre tagasi: haridusministeerium lõpetas igasuguse toetuse andmise E.Õ.Liidule õpetajate edasiharimistöö jätkamiseks.

Ometi korraldas E.Õ.Liit ka 1934.a. kooli uuendusnädala Tallinnas. Kulude katteks saadi raha osavõtumaksust (2 kr. inimeselt) ja see esmakordselt maksuline ped. nädal, leidis sama elavat poolehoidu, nagu kõik teisedki sellesarnased E.Õ.Liidu üritused kooli uuendustöö arendamiseks. See pedag. nädal näitas, et õpetajail on suur huvi kooli uuendusküsimuste vastu ja et nad ei keeldu ohverdamast omast napist palgastki, kui olud seda nõuavad.

Edasiharimise võimaluste piiramine E.Õ.L. ainelise toetuse lõpetamisega haridusministeeriumi poolt tekitas nõ. eenesetäienduse nälja edumeelses õpetajaskonnas. See väljendus üsna kujukalt kooli uuenduspäevadel 1936.a. Tartus, kuhu kogunes rekordiline arv õpetajaid (üle 500), sellele vaatamata, et siingi tuli maksta 1 kr. osavõtumaksu, sest toetus haridusministeeriumilt osutus liiga väikeseks (ja

seegi saadi ainult seetõttu, et haridusministri kohale asus uus isik).

Kohtadel edendasid kooliuuendustööd paljud maakonnaliidud õpetajatepäevadele, mille kavasse võeti ikka referaate uute kasvatus- ja õpetusküsimuste kohta. Kuid siingi sündis 1934.a. pööre tagasi: haridusministeerium piiras õpetajatepäevade korraldamise võimalusi ja võttis need oma kontrolli alla. Et juhtivais ringides suhtumine kooliuuendustöösse tol ajal ei olnud küllalt häasoovlik, siis kadusid ka kohalike õpetajatepäevade töökavast kooliuuendusküsimused.

Kõik need depressiooni-nähtused ja välised raskused kooliuuendustöö edendamises peaksid küll ajutised olema ja võib kindlasti loota, et juba lähimas tulevikus olukord selalal paraneb.

Kuigi kõigi edasiharimiskursuste ja ped. nädalate ametliku korraldajana esineb E.Õ.Liit, on selle töö tegelikuks juhtijaks Liidu pedagoogiline toimkond: siin koostatakse tegelikud kavad, mis siis Liidu sekretariaadi poolt sanktsioneeritakse. Sama toimkonna juures moodustus juba 1930.a., pärast suurt kooliuuendusnädalat, nn. kooliuuendusrühm, kuhu on koondunud aktiivsemad, kooliuuendusküsimusist tõsisemalt huvitatud õpetajad

(arvult üle 400). Rühma tegelikuks juhiks on E.Õ.Liidu teaduslik sekretär Joh. Käis.

Et E.Õ.Liidul pole võimalust määrata summasid kooli-
uuendusrühma tegevuse arendamiseks, siis on seni piirdunud
rühma tegevus väheste ülesannetega: vahetatakse õpilastööde
näiteid, avaldatakse uuenduslikke töövõtteid kirjeldavaid
artikleid oma rühma häälekandjas "Kooli uuenduslane", mis
ilmub J.Käisi toimetusel, alates 1933.aastast, hangitakse
mitmesugust informatsiooni, selgitatakse (ankeetide kaudu)
kooli uuenduslaste huviküsimusi jne. Päevakorrale on kerki-
nud rühma tegevuse aktiviseerimine sel teel, et moodusta-
taks kooli uuenduslaste grupid võimalikult iga kohaliku ühin-
gu juures, sest huvi kooli uuendustöö vastu õpetajaskonnas
ei ole sugugi vähenenud.^{x)}

Paljudes maades teotsevad kooli uuendustöö arendamise
ülesandega erilised, n.n. katsekoolid. Võiks tekkida küsi-
mus: miks ei ole Eestis katsekooli? Katsekooli mõte ei ole
E.Õ.Liidu pedagoogilisele toimkonnale võõras ja omal ajal
(1932.a.) oli koguni toimkonna ettepanekul Liidu juhatuse
poolt põhimõtteliselt katsekooli asutamine häaks kiidetud.
Selle teostamiseks aga ei leidunud ainelisi võimalusi.

x)

Vt. E.Hansen. Meie kooli uuendusliikumine ja õpetajaskond.
"Kooli uuenduslane" 1937, nr. 4/5.

Isiklikult ma ei pea kooliuuendusliikumise arendamises oluliseks katsekooli olemasolu, kuigi arvan, et katsekoolil on ^{oma} tähtsust pedagoogilises uurimistöös. Ja senine kooliuuendustöö selgitamis- ja arendamisviis meil ongi küllalt rahuldavaid tulemusi andnud, kui arvestada reaalseid olusid, milledes koolid töötavad. Vaevalt oleks kuigi palju rohkem suudetud saavutada, kui katsekool oleks teotsenudki. Siinkohal on huvitav tüua tuntud ameerika pedagoogi J. Dewey arvamus katsekoolide kohta. Chicago ülikooli professorina ta ise asutas katsekooli, kus püüdis teostada oma uusi pedagoogilisi vaateid. Kuid lõppeks jõudis ta arvamusele, et üksik kool ei suuda kuigi palju kaasa aidata kooliuuendustöö levimisele. See töö peab olema õpetajate ühine töö — uute tööviiside ja -võtete otsimine ja katsumine peab tegelikult toimuma paljudes koolides, et siis ühiselt harutada ja põhjendada väärtuslikke tulemusi, mida võiks võtta koolitöö aluseks. Nii näiteks oligi korraldatud uuendustöö Viini koolides, kus k ö i k koolid pidid katsetama uusi tööviise ja -võtteid. Teataval määral toimub see nii meilgi, sest kooliuuenduslasi töötab paljudes koolides ja mitmed neist võivad õigustatud "katsekooli" nime kanda.

Tagasi vaadates mitmekesisele õpetajate edasiharimistööle, E.Õ.Liidu algatusel ja juhtimisel 20 aasta jooksul,

peab siiski mainima, et selles töös oli üks tunduv puudus - juhuslikkus. Et E.Õ.Liit ei saanud küllalt kavakindlalt arendada edasiharimistööd, on seletatav päämiselt sellega, et Liit vajab oma üritusiks edasiharimise alal rahalist toetust riigieelarve summadest. Nende määrajaks aga oli haridusministeerium ja siin oli mõõtuandvaks teguriks ministrite isiklik suhtumine Liidu kavatsusisse ja õpetajate edasiharimistöösse üldse.

Edaspidises aga tahetakse pedagoogiliste ehk kooli-uuendusnädalate tööd süstematiseerida. Nii ongi E.Õ.Liidu ped. toimkonna poolt välja töötatud ped. nädalate kava 3 aastaks (1937-39), nii et see moodutaks terviku, kuid õpetajail oleks seejuures võimalus, vastavalt oma harrastustele, ka osaliselt kaasa töötada. ~~Uus kava, mille koostamisel on püütud arvestada õpetajate endi soove, oleks järgmine:~~

Kursustest ja ped. nädalaist on alati elavalt osa võetud. Kuid sellestki tekib mõningaid raskusi tegelikus töökorralduses: suurearvulise kuulajaskonna puhul tuleb kasutada päämiselt loenguid, mida mõne võrra täiendatakse keskusteluga. Loengud võimaldavad küll puudutada paljuid küsimusi ja nähtusi, kuid passiivne kuulajaskond saab kõike seda tabada ainult pääliskaudselt. Loenguilt saadakse ka hääd ergutust, põhisihptide selgitust, kuid uuenduslike töövõtete

rakendamiseks koolitöhe tuleb tingimata neisse küsimusis-
süveneda, tuleb neid uurida vastava kirjanduse abil. Et
eestikeelset pedagoogilist kirjandust E.Õ.Liidu tegevuse
algusaastail üldse ei olnud, võttis Liit oma ülesandeks
võimalust mööda soetada ka tarvilikke p e d a g o o g i -
l i s i j a m e t o o d i l i s i k ä s i r a a m a -
t u i d , silmas pidades jällegi eeskätt uuenduspedagoogilisi
probleeme. Nii tekkis sari "Eesti Õp. Liidu pedagoogilised
ja metoodilised raamatud", mis käesoleval ajal sisaldab 26
numbrit.

Käsilähes Liiduga aitas soetada raamatuid uue kooli
jaoks "Töökool", kelle kirjastusel ongi ilmunud osa raama-
tuid mainitud sarjast ja sellele lisaks üsna rohkesti
t ö ö j u h a t u s t e k o g u s i d , t ö ö v i h k e
(näit. matemaatikas) ja tööraamatuid, mis võimaldavad õpi-
lastele rohkem isetegevust individuaalsete võimetega koha-
statud tööd (näit. emakeele lugemik ja tööraamat "Esimesed
vood"). Kuigi ei saa ju ütelda, nagu oleks meil ka eesti-
keelset ped. kirjandust uue kooli jaoks juba küllaldaselt,
on siiski üsna palju võrdlemisi lühikese ajaga saavutatud.

Eesti kooliuuendusliikumise positiivseks küljeks tuleb
pidada kahtlemata seda asjaolu, et uuendustööd on püütud
juhtida kindlate põhimõtete järgi, kindla eesmärgi poole, mis

vastab meie demokraatlikule haridusideaalile - kasvatada tublisid, teovõimelisi ja teotahelisi isiksusi ja riigikodanikke. Selle haridusideaali taotlusel peab kool arendama noortes peituvaid väärtuslikke i n d i v i d u a a l - s e i d o m a d u s i ja võimeid ning ü h i s t ö ö g a kasvatama noori kasulikeks ü h i s k o n n a l i i k - m e i k s . Just väikerahval on tähtis, et igas rahvapojas ja -tütres areneksid temale looduse poolt osaks saanud loovad võimed, sest iga kasutamata jäetud võime üksikus on kaotus üldsusele.

Need juhtmõtted on osutunud paikapidavaiks, neid ei ole tulnud muuta ka viimaste aastate ümberhinnangute ajal, küll aga tuleb neid üha rohkem rõhutada. Õiged uuendussihid on näidanud eesti (alg)koolile rahuliku, pideva arengu tee ja meie kooliuuendustöös ei ole märgatavalt mõjule pääsenud kahjulikud äärmused. Keskseks nõudeks uue kooli töös oli ja on õpilase i s e t e g e v u s (see kuulus varemini ka t ö ö k o o l i mõistesse), milleta oleks võimata saavutada koolitöö põhieesmärki - iseseisvuse kasvatamist. Metoodilistest teedest on hinnatavad algastmel ü l d õ p e - t u s ja vanemais klassides i n d i v i d u a a l n e t ö ö v i i s t ö ö j u h a t u s t e menetlusega, sest nad tõstavad koolitöö vilajakust ja kasvatuslikku väärtust,

muidugi eeldusel, et neid tööviise kasutatakse metoodiliselt õigesti, otstarbekalt. Neid kaht peamist metoodilist ala tuleb ka edaspidi ~~pea~~ viljelda.

Ka peame toonitama, et kuigi kooliuuenduse eestvõitlejad on ise eeskuju otsinud välismaa koolidest, ei ole meil ühtki uuendusvoolu paljalt jäljendatud, vaid kõiki uusi tööviise on läbimõeldult kohandatud just meie koolitöö tingimustega ja kasvatus eesmärkidega. Seda võib ütelda niihästi üldõpetuse kui ka ind. tööviisi kohta. Ses mõttes oli just kooliuuendusnädal 1930.a. õpetlik: kui A.J.Lynch, kes pikemat aega oli töötanud dalton-plaani järgi ja kasutanud tööjuhatusi, neid tööviise ja -vanendeid selgitas eesti õpetajaskonnale, siis võisime meie omalt poolt tutvustada lugupeetud koolimeest nende o m a p ä r a s t e tööjuhatusetega, mis meil välja töötatud, olgugi et tööjuhatusete idee tuli meilegi mr. Lynch'i kodumaalt. Seepärast on täiesti aluseta etteheited kooliuuendustööle, nagu oleks see võõraste ideede jäljendamine, mis meie koolile ei sobi k o o l i u u e n d u s t ö ö g a o n l o o d u d o m a p ä r a n e e e s t i k o o l .

Uuenduspedagoogika probleeme on käsiteldud kriitiliselt, seetõttu on õpetajad ikka olnud teadlikud uute tööviiside paremustes kui ka nõrkades punktides ja püüdnud

esimesi võimalikult täielikumalt kasutada, viimaste ebasoovitavat mõju aga vältida. Niisuguse objektiivse käsitlusega on ka seletatav, et meil pole olnud suuremat poleemikat uuendustöö puhul. Paar ühekülgselt, alahindavat arvustavat artiklit näit. individuaalse tööviisi kohta ^{meie} ~~üks~~ pedagoogilises ajakirjas osutus osalt küsimuse puuduliku tundmise tagajärjeks, osalt ka teatavate ajavoolude kajastuseks.

ametlikus

Mis on siis saavutatud õpetajate edasiharimistöö ja kooliuuendusliikumise edendamise tulemusena E.Õ.Liidu 20-aastase tegevuse kestel? Vastates sellele küsimusele, lubatagu meenutada üht väga olulist seika. Eesti(alg)kooli loomisel ei saanud me vene koolilt kasvatus- ja õpetustöö korralduseks pärida peaaegu mitte midagi, kõik tuli päris uuesti rajada ja üles ehitada, sest veneaegne kool seisis liiga kaugel iseseisva Eesti haridusideaalist. Järelikult, kõik mis meie nüüd leiame kooli sisemises elus pedagoogiliselt hinnatavat, see on kujunenud 20 aasta kestel eesti õ p e t a j a s k o n n a h o o l s a t ö ö viljana. Et 20 aastat ajaloolisest vaatekohast on väga lühike aeg, siis tuleb ka harilikult kõrgemalt hinnata saavutusi kooli ülesehitamises selle aja kestel, mis polnud ka sugugi rahulik ja soodus loovaks tööks kasvatusel alal.

Me võime kindlasti, ilma et ülehinnata tegelikku olukorda, ütelda, et just järjekindla kooliuuendustööga on eesti algkool tõusnud nii kõrgele tasemele, et ta võib julgesti seista paremate välismaakoolide kõrval. Seda väidet tõestavad kõige paremini üleriigilised koolinäitused 1924.a. 2. Soome-Ugri kultuurkongressi puhul, siis 1930.a. kooliuuendusnädala ajal ja 1936.a. 5. Soome-Ugri kultuurkongressi puhul.

Tunnustav hinnang kooliuuendustööle meie hõimumaa Soome koolimeeste poolt on meile väga kallis ja tähtis ka seepärast, et ta julgustab õpetajaid-kooliuuenduslasi, kel uuendusvõtete teostamisel tegelikus töös tuleb võidelda mitmesuguste raskustega, muu seas ka vastutöötamise ja alahindava suhtumise tõttu konservatiivsete, veel vana vene kooli ülistavate töökaaslaste, ka koolijuhatajate ja mõnel juhul isegi koolinõuniku poolt. Teatavat aktiivsust kooliuuendustöö vastaste poolt võis tähele panna eriti aastail 1934-35, mil meie ühiskondlikus elus üldse ja hariduselu juhtivais ringeski liikus mõtteid, mida demokraatlikud maad ei tunnusta ja mis meie rahva mõtteviisile osutusid võõraiks. Ka neid tagasikiskuvaid ideid peeti omamoodi "uuenduslikeks".

Meie kooliuuendustöö on võitnud ka meie teadusliku pedagoogika esindajate tunnustuse. Nii näiteks oma pikemas

ettekandes kasvatuse ja õpetuse metoodilisest põhiprintsiibist kooliuuenduspäeval 1936.a. Tartus dr. A. Koort hoiatas neid, kes kooliuuendustöös ühel või teisel juhul esinevate ühekülgsuste või liialduste tõttu tahavad väita, et on saabunud aeg pöörduda tagasi ^{vana} ~~vene~~ kooli juurde: "Kes nii väidavad, neil puudub kindlasti kriitiline suhtumine asjasse... Vanale tagasipöördumine tähendaks uuesti jälle otsast alata ja unustada püüda seda ajastut, millest nii paljud meist täie hingega osa võtsid. Meie praeguse ajastu ülesandeks on tagasivaates mõtestada tehtud tööd ja talletada seda, mis selles töös on osutunud viljakaks. Ja on kindel, et meie pedagoogid leiavad selles töös võrdlemisi palju edasiviivat ("Kasvatus" 1936, lk. 241)."

Edasi märgib dr. A. Koort eriti meie koolides rakendatava individuaalse tööviisi kohta, mida väärjäreldeste ja eelarvamuste tõttu ongi siin-sääl püütud halvustada, järgmist: "Individuaalne tööviis, nagu seda arendatakse J. Käisi juhtimisel, on loobunud paljudest äärmuslikest võtetest, nagu neid võib leida daltonplaani juures. Meie individuaalse tööviisi meetod on seatud avarale alusele ja hästi läbi mõeldud. Kahtlematult leiab ta varsti väärivat rakendust meie õppekorralduses ("Kasvatus" 1936, lk. 257-258)."

Ei või jätta toonitamata, et E.Ö.Liidus valitsenud

kooliuuenduslik vaim on suurt mõju avaldanud eesti kooli arenemisele ^{ra} sellega, et kooliuuendustöö propaganda on ikka elavust toonud meie õpetajaskonda, ei ole lasknud seisma jääda ega kivineda pedagoogilistel töökspidamistel ega meetodeil. See nähtus ongi vist põhjust andnud mõnele konservatiivsele koolitegelasele nimetada kooliuuendustööd pisut halvustavas mõttes "metooditsemiseks". On tõsi, et kooliuuendusliikumine on ka praktiline, metoodiline liikumine. Aga, kui kõnelda kooliuuenduse metooditsemisest, siis ei tähenda see veel midagi halvustavat, kuigi mõni kooliuuendustöö "vastane" seda vahest püüaks näidata. Kui meil nn. meetodi-küsimus on põhiliseks küsimuseks kogu elu korraldamises, siis ei saa pedagoogiline elu olla erandiks. Vastupidi: see suur ülesanne, mis antakse pedagoogile, otse nõuab metoodilist täiuslikkust - selle saavutamine vähemal või suuremal määral tähendab töö produktiivsuse resultaati" (E.Hansen. "Kooliuuenduslane" 1937, lk. 49-50.)

Ja lõpuks veel üks tähelepanek. E.Õ.Liidu järjekindel tegevus kooliuuenduse alal on kasvatanud ka õpetajaskonna nooremas põlvkonnas teadlikke, innukaid kooliuuenduslasi, kes on suutelised sel alal aktiivselt kaasa töötama.

Kui kõnelda veel õpetajate edasiharimistööd ja kooli-

uuendust takistavaist tegureist, siis pääle selle, mis juba ülalpool mainitud (ainelised raskused, vastutöötamine jne.), pidurdab tunduvalt õpetajate organisatsioonide tegevust õpetajate enesetäiendamise alal ja häirib koguni kooli kasvatus- ja õpetustööd nn. seltskondlik töö ja muud kõrvalkohustused, mis viimasel ajal on kuidagi (maa)õpetajaile poolsunduslikuks muutunud. Kui meeles pidada töötingimusi liitklases, mis moodustavad 75% maa-algkoolide klassi-komplektidest, klasside ülekoormust koondamiste tagajärjel jne., siis on selge, et õ p e t a j a d o n ü l e - k o o r m a t u d tööga sedavõrd, et neile ei jää õppetöö kestel vaba tundigi, et midagi lugeda ja seega värskendada oma teadmisi kasvatusteaduses. Ei ole õige arvata, nagu juba varem tähendatud, et suvised kursused ja kongressid mitmesaja osavõtjaga suudavad anda küllalt uusi teadmisi ja kogemusi mida otsekohe võiks koolitöhe rakendada. Pidev enesetäiendamine õppetöö kestel, huviküsimuste uurimine, nendesse süvenemine on tingimata tarvilik, kuid praeguses olukorras selleks ei jätku aega ega jõudu, sest tavaline koolitöö + + nõutav seltskondlik tegevus + noorte organiseerimine jne. kipub nüüdki ruineerima kohusetruude õpetajate tervist. See on kurvastav ja ühtlasi kahjulik nähtus.

E.Õ. Liidu ja tema kohalike organisatsioonide tõsiseks kohuseks jääb, nagu see oli juba Liidu loomise päevil, arendada õpetajate edasiharimistööd ja kooliuuendust sihi- ja kavakindlalt, et meie kool ikka suudaks sammu pidada kaasaegse pedagoogikaga ja anda kasvavale põlvkonnale võimalikult kõike, mida meie kool peab andma rahvahariduse ja -kultuuri tõstmiseks. Selle ülesande tähtsust ei saa vähendada ka avalik-õigusliku asutise - Õpetajate Koja - ellukutsumine (mida õpetajaskonna enamik ei soovinudki), sest elav, loov pedagoogiline töö võib paremini edeneda vaid õpetajate v a b a d e s kutseorganisatsioonides, kuigi need peavad olema ka Õp. Koja liikmeks.

Kui viimased aastad ei ole olnud E.Õ.Liidule küllalt soodsad selleks tööks ja kui on ilmenud näiteks Õp. Kojaski tendents vähendada E.Õ.Liidu osatähtsust, siis tohiks ometi loota, et see on vaid ajutine, teataval määral välise olukorra põhjustatud nähtus ja et edaspidi jälle E.Õ.Liidul avarduvad võimalused õpetajate edasiharimistööks uuenduspedagoogika vaimus, mis seni on nii tõhusalt kaasa aidanud eesti kooli arengule.